

УДК 338:24:622.3

*Валерій Онищук, аспірант
(Міжрегіональна академія управління персоналом)*

КОНЦЕПТУАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

У статті визначені основи формування механізму функціонування економічного потенціалу промислових підприємств, оскільки в умовах економічної нестабільності і жорсткої конкуренції проблеми промислового підприємства цілком ясно визначені. Проникнення на вітчизняні ринки зарубіжних товаровиробників, оснащених передовими технологіями, поставило промислові підприємства України в ще більш скрутне становище. В результаті під загрозою виживання знаходиться не лише конкретне промислове підприємство, але й вся промисловість України. В роботі вказані шляхи вирішення проблем відновлення з подальшим збереженням конкурентоспроможності промислових підприємств, що функціонують на сучасному ринку, яке можливе тільки за рахунок комплексу стратегічних заходів, спрямованих на розвиток економічного потенціалу, як в масштабах галузі, так і держави в цілому, оскільки формування і посилення конкурентного статусу підприємства безпосередньо пов'язане з раціональним використанням і розвитком його потенціалу. Проте, незважаючи на велику популярність в економічній літературі подібного терміну, не лише методик оцінки, розроблених і апробованих методів і напрямів розвитку, але навіть конкретних понять сформульовано не було. Ефективне вивчення проблеми розвитку і максимального використання економічного потенціалу підприємства, безумовно, повинне втілюватися чіткою конкретизацією поняття і структурою елементів, що входять до його складу.

Ключові слова: потенціал, промислове підприємство, механізм, конкурентний статус підприємства, стратегія.

*Валерій Онищук, аспірант
(Межрегиональная академия управления персоналом)*

КОНЦЕПТУАЛЬНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ФОРМИРОВАНИЮ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРОМЫШЛЕННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье определены основы формирования механизма функционирования экономического потенциала промышленных предприятий, так как в условиях экономической нестабильности и жесткой конкуренции проблемы промышленного предприятия совершенно ясно обозначены.

© Онищук В.О., 2015

Проникновение на отечественные рынки зарубежных товаропроизводителей, оснащенных передовыми технологиями, поставило промышленные предприятия Украины в еще более трудное положение. В результате под угрозу ставится выживание не только конкретного промышленного предприятия, но и всей промышленности Украины. В работе указаны пути решения проблем восстановления с последующим сохранением конкурентоспособности промышленных предприятий, функционирующих на современном рынке, которое возможно только за счет комплекса стратегических мер, направленных на развитие экономического потенциала как в масштабах области, так и государства в целом, так как формирование и усиление конкурентного статуса предприятия непосредственно связано с рациональным использованием и развитием его потенциала. Однако, несмотря на большую популярность в экономической литературе подобного термина, не только методик оценки, разработанных и апробированных методов и направлений развития, но даже конкретных понятий сформулировано не было. Эффективное изучение проблемы развития и максимального использования экономического потенциала предприятия, безусловно, должно воплощаться четкой конкретизацией понятия и структурой элементов, входящих в его состав.

Ключевые слова: потенциал, промышленное предприятие, механизм, конкурентный статус предприятия, стратегия.

*Valerii Onyschuk, research student
(Interregional Academy of Personnel Management)*

CONCEPTUAL AND METHODOLOGICAL APPROACH TO SHAPING ECONOMIC POTENTIAL OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

In the article the basis for the formation mechanism of functioning of the economic potential of the industry is determined since under economic instability and fierce competition the problems of an industrial enterprise are quite clearly marked. And the penetration of foreign producers markets domestic, penetration of foreign producers into Ukraine markets, equipped with advanced technology, has set industry in Ukraine in worse situation. As a result, the survival of not only a certain industrial enterprises is endangered, but all the Ukraine industry as well. The paper indicates ways to solve problems of saving and restoring the competitiveness of industrial enterprises operating in the market today, being only possible due to the complex strategic actions aimed at developing economic potential, both across the industry and the state as a whole since the formation and strengthening of competition status of the company is directly related to the rational use and development of its potential. However, despite the great popularity in the economic literature of this period, not only the valuation methodologies, developed and tested methods and areas of development, but even specific concepts have not been formulated yet. Effective study of development problems and maximum use of the economic potential of the company, of course, should be implemented with explicit specification of the concept and structure of elements that are part of it.

Keywords: potential, industrial enterprise, machinery, competitive status of the company, strategy.

Постановка проблеми. В умовах економічної нестабільності і жорсткої конкуренції проблеми промислового підприємства цілком ясно визначені. Проникнення на вітчизняні ринки зарубіжних товаровиробників, оснащених передовими технологіями, поставило промислові підприємства України в ще більш скрутне становище. В результаті під загрозою виживання знаходиться не лише конкретне промислове підприємство, але й вся промисловість України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема дослідження суті і змісту економічного потенціалу, теоретичних і практичних аспектів, спрямованих на формування раціональних шляхів розвитку потенціалу на макро-, мезо- і мікрорівні, формування механізмів різного цільового призначення і рівня функціонування, а також стратегічного управління розвитком промислових підприємства приділяли увагу у своїх роботах багато вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких найсуттєвіший внесок зробили: О. М. Алімов, О. І. Амоша, Д. Аакер, Р. Акофф, Я. Г. Берсуцький, О. Г. Білорус, В. Б. Захожай, Б. В. Буркинський, М.П. Войнаренко, В.М. Геєць, Дж. Гелбрейт, Б. Данилішин, С. І. Дорогунцов, Ю.В. Каракай, О.В. Раєвнева, Роберт Галаван, Джон Мюррей та інші.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Вирішення проблем відновлення з подальшим збереженням конкурентоспроможності промислових підприємств, що функціонують на сучасному ринку, можливе тільки за рахунок комплексу стратегічних заходів, спрямованих на розвиток економічного потенціалу, як в масштабах галузі, так і держави в цілому.

Мета статті. Визначити концептуальні основи формування механізму функціонування економічного потенціалу промислових підприємств умовах економічної нестабільності.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні однією з найглобальніших проблем для сучасного українського підприємства є збереження конкурентоспроможності і підтримка активності в умовах зовнішнього середовища, що безперервно змінюється. Ця проблема в сукупності з цілим комплексом подібних проблем, з одного боку, не є для сучасного підприємства новою, однак, з іншого боку, незважаючи на більш ніж десятирічну спробу формування і входження в ринкові стосунки, цілий комплекс підприємств, і особливо підприємств важкого машинобудування і приладобудування, досі не можуть повернутися до економічно обґрунтованих обсягів виробництва. Однією з найголовніших причин подібного положення, на наш погляд, є невміння управляти, розвивати і оцінювати наявний у промислових підприємств економічний потенціал.

Формування і посилення конкурентного статусу підприємства безпосередньо пов'язане з раціональним використанням і розвитком його потенціалу, проте, незважаючи на велику популярність в економічній літературі подібного терміну, не лише методик оцінки, розроблених і апробованих методів і напрямів розвитку, але навіть конкретних понять сформульовано не було. Ефективне вивчення проблеми розвитку і максимального використання економічного потенціалу підприємства, безумовно, повинне втілюватися чіткою конкретизацією поняття і структурою елементів, що входять до його складу.

На нашу думку, необхідною умовою забезпечення довгострокової конкурентоспроможності підприємства є здатність до ефективного використання і розвитку його економічного потенціалу, під яким слід розуміти особливим чином організовану систему, що містить сукупність кадрових, фінансових, виробничих, інноваційних і інформаційних можливостей, спрямованих на забезпечення довгострокового економічного зростання промислового підприємства на основі прийнятих до реалізації стратегій.

Більшість учених-економістів, цю проблему зводили до дослідження виробничого потенціалу підприємства, проте єдиного підходу до складу елементів, що вхо-

дять у виробничий потенціал, відсутність системності в його дослідженні, зводило нанівець також і ефективність процесу оцінки потенціалу виробництва. Разом з тим, вважаємо за необхідне приділити увагу основним підходам до розкриття поняття «виробничий потенціал», беручи як аргумент те, що, по-перше – це один з найважливіших елементів потенціалу економічного, і по-друге – зважаючи на деяке змішення суті цих двох понять.

Не можна не відмітити внесок учених, що займалися проблемою виробничого потенціалу підприємства. Серед них можна назвати О. М. Алімова, О. І. Амоша, Д. Аакера, Р. Акоффа, Я. Г. Берсуцького, О. Г. Білоруса, Б. В. Буркинського, М.П. Войнаренко, В.М. Геєць, Б. Данилішина, С. І. Дорогунцова й інших. Так, зокрема Б. Данилішин в роботі «Проблеми конкурентоздатного потенціалу підприємства» (2001 р.) чітко визначив видимий системний підхід, з поглядом на виробничий потенціал «як на об'єкт управління і об'єкт використання».

Автори, що займають позицію, яка розкриває суть виробничого потенціалу через оцінку виробничої потужності, передусім, спираються на економічну суть виробничої потужності як здатності закріплених за промисловим підприємством засобів праці (машин, устаткування, встановлених виробничих площ) до максимального випуску продукції за рік відповідно до встановлених спеціалізацією, кооперацією виробництва і режимом роботи, і при цьому трактуванні це, безумовно, характеризує потенціал виробничих фондів промислового підприємства [98, с. 170]. Зокрема, Ігнатєва І. А., визначає його як максимально можливий річний, добовий, годинний або віднесений до іншої тимчасової одиниці обсяг випуску продукції. Потенціал виробничий – реальний обсяг продукції, який можна зробити при повному використанні наявних ресурсів: наявні і потенційні можливості виробництва, наявність чинників виробництва, забезпеченість визначальними видами ресурсів [72, с. 75].

Подібне трактування дає Лепа Н.Н., під виробничим потенціалом промислового підприємства розуміють максимально можливий випуск продукції за якістю і кількістю в умовах ефективного використання усіх засобів виробництва і предметів праці, наявних у розпорядженні підприємства. Максимально можливий – це означає при досягнутому і наміченому рівні техніки, технології, при повному використанні устаткування, при передових формах організації виробництва і стимулювання. На відміну від виробничої потужності виробничий потенціал промислового підприємства характеризується оптимальним, в нинішніх умовах науково-технічного прогресу, використанням усіх виробничих ресурсів (як вживаних, так і споживаних). Сукупний резерв підвищення ефективності виробництва на промислових підприємствах характеризується різницею між виробничим потенціалом і досягнутим рівнем випуску продукції, що, по суті, є резерв у використанні виробничих потужностей промислового підприємства.

Розвиток будь-якої галузі знань неминуче пов'язаний як з послідовною зміною (еволюцією) наукових парадигм, так і революційним виникненням нових концепцій, що мають принципову відмінність від тих, що існували раніше, нових наукових напрямів, що призводять до виникнення.

Коли йде мова про формування концепції розвитку економічного потенціалу, автор більше схильний до еволюційної позиції, а саме, поступового переосмислення тих, що склалися, і сталих базових теоретичних понять в контексті вирішення нової задачі. Таким чином, вважаємо за необхідне окрім обґрунтування основних положень концепції розвитку економічного потенціалу розглянути ті, що існували, й існуючі в економічній науці напрями, які тією або іншою мірою в різний час приділяли увагу, як окремим складовим потенціалу промислового підприємства, так і потенціалу як системи.

Суть концепції розвитку економічного потенціалу зведена автором до виділення її як об'єкта економічного потенціалу як системи, що об'єднує фінансові, виробничі, кадрові, інноваційні й інформаційні можливості промислового підприємства, і

розгляду самого процесу розвитку економічного потенціалу як необхідної і достатньої умови для збереження і підтримки довгострокової конкурентоспроможності промислового підприємства.

Вважаємо також за доцільне виділити особливість самого процесу розвитку економічного потенціалу, який має еволюційний характер, перебуває під впливом і чинить вплив на зовнішнє і внутрішнє середовище, при тому, що сам склад елементів потенціалу промислового підприємства знаходиться в процесі постійної трансформації.

Разом з трансформацією складу елементів повинні змінюватися і удосконалюватися методи оцінки економічного потенціалу (чи його основних елементів), оскільки вони, згідно з положеннями концепції розвитку, подібно до самих цих елементів також перебувають під впливом еволюційних перетворень в економічних системах. У результаті оцінка можливостей промислового підприємства за допомогою статичної оцінки наявних запасів ресурсів промислового підприємства поступається місцем системному стратегічному аналізу конкурентоспроможності економічного потенціалу.

Адаптивність процесу розвитку економічного потенціалу проявляється, передує, в зміні значущості його елементів на конкретному етапі життєвого циклу організації, що неминуче повинне відбиватися на пріоритетах за допомогою визначення загального стратегічного напрямку розвитку промислового підприємства.

У результаті, суть управління розвитком економічного потенціалу промислового підприємства зводиться до реалізації його основної мети, яка формулюється як раціональне управління наявними можливостями для забезпечення довгострокового стабільного росту. При цьому кількісним критерієм мети розвитку економічного потенціалу промислового підприємства виступає рівень його конкурентного статусу, що враховує порівняльну конкурентоспроможність елементів економічного потенціалу промислового підприємства в умовах зовнішнього оточення.

Таким чином, концепція розвитку покликана вирішувати завдання підвищення конкурентоспроможності в довгостроковій перспективі на основі планомірного стратегічного розвитку, як окремих елементів, так і усієї сукупності, що визначає економічний потенціал промислового підприємства, що адаптується зовнішнім умовам процес розвитку промислового підприємства. Само ж промислове підприємство розглядається як поліфункціональна система, що реалізовує окрім виробничої, цілу низку системоутворювальних і інших функцій, затребуваних зовнішнім середовищем.

Теоретичним базисом для формування концепції розвитку економічного потенціалу промислового підприємства послужило виявлення поелементних положень, що стосуються проблем оцінки, управління і розвитку економічного потенціалу (окремих його складових) у рамках теорії систем, командно-адміністративної системи, основних шкіл менеджменту і провідних концепцій, таких як неокласична, еволюційна, теорія хаосу. Базовою основою формування концепції розвитку економічного потенціалу промислового підприємства, з великою мірою ймовірності, є як управлінські школи (напрями), сформовані з початку минулого століття і які функціонують в різних інтерпретаціях нині, так і концепції і школи, що трактують окремі макроекономічні тенденції. Причому, зазначимо, що основні управлінські школи тією або іншою мірою приділяли увагу дослідженню і розвитку потенціалу промислового підприємства (в основному за допомогою якої-небудь з його складових), але разом з тим не було сформовано єдиної концепції управління розвитком потенціалу.

Висновки і пропозиції. На сьогодні однією з найглобальніших проблем для сучасного українського підприємства є збереження конкурентоспроможності і підтримка активності в умовах зовнішнього середовища, що безперервно змінюється. Ця проблема в сукупності з цілим комплексом подібних проблем, з одного боку, не є для сучасного підприємства новою, однак, з іншого боку, незважаючи на більш ніж десятирічну спробу формування і входження в ринкові стосунки, цілий ком-

плексе підприємств, і особливо підприємств важкого машинобудування і приладобудування, досі не можуть повернутися до економічно обґрунтованих обсягів виробництва. Однією з найголовніших причин подібного положення, на наш погляд, є невміння управляти, розвивати і оцінювати наявний у промислових підприємств економічний потенціал.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мескон М. Х. Основы менеджмента: Пер. с англ. / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М.: Дело, 1992. – 704 с.
2. Ігнат'єва І. А. Стратегічний менеджмент: теорія, методологія, практика / І.А. Ігнат'єва. – К. : Знання України, 2005. – 250 с.
3. Ігнат'єва І. А. Проблеми моделювання стратегічного потенціалу промислових підприємств [Текст] / Ігнат'єва І. А., В. В. Микитенко // Економічна кібернетика. Міжнародний науковий журнал. – Донецьк.: ДонНУ, 2005. – № 3 – 4 (33-34). – С. 94 – 99.
4. Ішчук С.О. Моделі інтегрального оцінювання результатів фінансово-господарської діяльності промислових підприємств регіону / С.О. Ішчук // Регіональна економіка. – 2008. – № 2. – С. 25 – 31.

REFERENCES

1. Meskon M. Kh. *Osnovy menedzhmenta*: [Fundamentals of Management] Per. s angl. / M. Kh. Meskon, M. Al'bert, F. Khedouri. – M.: Delo, 1992. – 704 p.
2. Ignat'eva I. A. *Strategichnyi menedzhment: teoriya, metodologiya, praktika* / [Strategic Management: theory, metodological practice] I.A. Ignatieva. – K. : Znannya Ukraini, 2005. – 250 p.
3. Ignat'eva I. A. Problemi modelyuvannya strategichnogo potentsialu promisloviikh pidpriemstv [Problems of modeling of strategic potential of industrial companies] [Tekst] / Ignat'eva I. A., V. V. Mikitenko // *Ekonomichna kibernetika. Mizhnarodniy naukoviy zhurnal* – Donets'k.: DonNU, 2005. – № 3 – 4 (33-34). – P. 94 – 99.
4. Ishchuk S.O. Modeli integral'nogo otsinyuvannya rezul'tativ finansovo-gospodars'koї diyal'nosti promisloviikh pidpriemstv regionu / [Models for integral estimation of financial and economic activity results of industrial companies of a region] S.O. Ishchuk // *Regional'na ekonomika*. – 2008. – № 2. – P. 25 – 31.